

İYİ HAKEM OLMAK^(*)

Çev. Prof. Dr. İneyet Pehlivan AYDIN

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

Bu makalede akademik yaşamda büyük bir önem taşıyan ve ülkemizde pek de fazla üzerinde durulmamış bir konu olan "hakemlik" tartışılmış ve iyi bir hakem olmanın temel gereklilikleri açıklanmıştır. Özetlemek gerekirse iyi bir hakemlik sürecinde öncelikle hakemin incelemeye yeterli olduğu konularda görev kabul etmesi, uzmanlık alanına girmeyen konularda incelemeyi reddetmesi gerekmektedir. Makalelere ilişkin yazılı raporların olabildiğince çabuk gönderilmesi, adil ve yapıcı bir yaklaşımla inceleme yapılması da iyi bir hakemlik sürecinde vazgeçilmezdir. Yeni ve ilginç özellikler taşıyan yazıların yayınlanabilmesi için yazara yardımcı olunması, yazılardaki düşünce ve çalışmalar konusunda etik ilkelere uyulması ve tüm olumlu ve olumsuz eleştirilerin yazıdaki somut özelliklere dayalı olması da hakemlik sürecinde üzerinde önemle durulması gereken ilkelere aittir.

^(*) Kwan Choi, 1998, Being a Good Referee, <http://www.ag.iastate.edu/journals/rie/howr.htm>, Çeviri için 14/11/2003 tarihinde Dr. İneyet Pehlivan AYDIN tarafından eserin yazarından yazılı izin alınmıştır.

BEING A GOOD REFEREE (*)

İnayet Pehlivan AYDIN, Prof.

Ankara University, Faculty of Educational Sciences

In this paper, a referee who plays a very important role in academic life and has not been given importance in our country is discussed and its basic principles are explained. Also what constitutes a good referee and its basic necessities are stressed. In summary, in a good referral process, first of all the referees should accept to examine subjects he/she is competent and interested in and should not accept any other subjects he/she is not competent and interested in. During the referral process, it is inevitable that the referee should write reports immediately and he/she should examine the articles in an ingenuous and positive way immediately. It is also necessary to help authors publishing their articles that are new and interesting. In addition, among the other principles which referees should bear in mind are obeying the ethical issues and all the positive and negative criticisms should be based on concrete evidences.

(*)Translated to Turkish with written permission by Prof. İnayet Pehlivan AYDIN from Kwan Choi dated on 14/11/2003.

GENEL İLKELER

Bir makaleyi elinize alırsanız almazsınız sizin yargılayabileceğiniz bir konu olup olmadığından emin olun. Eğer bu iş için gerekli nitelikleri taşıyorsanız ki bu yanlış bir başlık yüzünden de olabilir, makaleyi mümkün olan en kısa sürede editöre iade edin.

Bir hakem raporu iki bölümden oluşur: Makale numarası, başlığı ve sizin kanılarınızı içeren bir kapak sayfası ve yazara geri gönderilen asıl rapor.

E-mail yoluyla gönderilen raporlar kabul edilmektedir. Eğer editörlük bürosu modern ve dergi de iyi yönetiliyorsa, e-mail raporları, faks ya da normal postaya tercih edilmelidir. Normal posta editörlük işlemlerini geciktirmekte, faks raporları ise çözünürlük düşüklüğü ya da harflerin küçük olması nedeniyle genellikle okunamamaktadır.

Özellikle editör başka bir kıtada ise raporların faks veya e-mail yolu ile gönderilmesine özen gösterilmelidir.

Hakemlik sürecini hızlandırmak için kapak mektubunu ve yorumlarınızı fakslayabilirsiniz. Eğer normal posta yolunu kullanacak iseniz raporun birkaç kopyasını alın.

Makaleyi Kaybederseniz ?

Eğer makaleyi kaybederseniz editörden özür dileyerek size yeni bir kopya göndermesini isteyiniz. Editör, sık yolculuk eden hakemlerin nadiren de olsa bir makaleyi kaybetmesi konusunda anlayış gösterir. Gerçeği söylemek için altı ay beklemeyin.

Nasıl Hakem Olunur ?

Eğer bir yazar olarak iyi tanınıyorsanız muhtemelen makalelere hakem olarak atanabilirsiniz. Eğer atanmadıysanız hakem olmanın iki yolu vardır:

1. Dergilere makale gönderin . Belli bir konuda makale yazarsanız editörler sizi o alanın uzmanı olarak kabul edeceklerdir. Benzer konulardaki yazılar için hakem olabilirsiniz.

inayet pehlivan aydın

2. Editöre bir mektup yazın. Alanınızda hakem olarak hizmet vermeye gönüllü olduğunuzu açıklayabilirsiniz. Özgeçmişinizi göndermek de iyi bir fikir olur.

Hızlı Davranın

1. Yazarları ve editörleri hızlı dönen hakem raporları kadar hiçbir şey memnun edemez.
2. Yazarın kariyeri sizin iyi bir zamanlama yapmanıza bağlıdır. 4-6 hafta içinde çalışmanızı tamamlayın.
3. Çok aceleci olmayın aksi halde çok fazla talep edilirsiniz.
4. Süratli ve samimi raporlar sizin kredinizin limitidir. Dergiye makale gönderdiğinizde gereksinim duyabilirsiniz.
5. Eğer makaleyi gözden geçirme süreniz iki ayı geçecek ise editörü bu gecikme hakkında bilgilendiriniz.

Adil ve Yapıcı Bir Hakem Olun

- Yazar sizin önceki katkılarınıza saldırırsa bile tepki göstermeyin
- Karşı konumda (yazarlık) olduğunuz ve hakemin size nazik davrandığı günleri hatırlayın.
- Yazarın olgunlaşmamış alışkanlıklarına değil meziyet ve becerileri üzerinde odaklaşın.
- Hakem raporlarında adaletsiz ve özensiz iseniz yazar itiraz edebilir. Editör karar değişmese bile bunu hatırlayacaktır.
- Eğer uzmanlık alanınız dışında ise yazıyı çok hızlı biçimde iade edin.
- Eğer konu alanınızla ilgili ise dikkatli olarak yazıyı incelemeniz sizi başka bir yazı yazmaya yöneltebilir. Yazıdaki görüşleri bilinçli ya da bilinçsizce çalmadığınızdan ve aşırmadığınızdan emin olun.
- Örneğin kendisine şunu söyleyen bir hakemin davranışlarını inceleyin “ Bütün bu aptalca hataları yapmadan bu yazardan daha iyisini yapabilirim ve yapacağım.”
- Eğer yazıdan bazı görüşleri ödünç almak isterseniz , kötü yazılmış bile olsa onu nasıl gözden geçirdiğinizi ve yayının kendi yorumunuz olduğundan emin olun.

inayet pehlivan aydın

- Yazarından çalıştığınız makalenin bir kopyasını alın.

Kapak Mektubu

Eğer hazırlayacağınız kapak mektubu aşağıdaki hususları içerirse mesleki bir yardım yaptığı gibi yazarın asabiyetini de azaltır:

- Makale numarası (Bu olmazsa makalenin bulunması için fazladan zaman harcanacaktır)
- Makalenin başlığı (Makale numarasında bir hata olması durumunda makalenin bulunmasını güvenceye alır)
- Posta adresiniz
- Elektronik posta adresiniz (Eğer varsa)
- Özet olarak düşünceleriniz
- Mevcut biçimiyle ya da çok az değişme ile kabul
- Yayın için ikincil bir gözden geçirme ve uzunluğu hakkındaki önerilerden sonra kabul
- Önemli bir değiştirmeden sonra tekrar gözden geçirme
- Başka bir yerde yayınlanabilmesi için yapılan önerilerle reddetme.

Eğer yukarıdakilerden birini önermediyseniz mektubunuz iyi yazılmış sayılmaz.

Kapak Mektubunun Yazımı

- Kapak mektubunun teknik bir dille yazılmaması ve özet olması gerekir.
- Yazı hakkında kabul, ret ya da yeniden gözden geçirilmesi önerisinin hangi nedenlere dayandığını açıklayın.
- Editörün yazıyı kabul etmesini istiyorsanız önerilerinizin güçlü olması gerekir.
- Eğer yazılar için sürekli ret kararı veriyorsanız, editör sizi aşırı eleştirici ve hasis biri olarak tanır.
- Eğer tüm yazıları kabul ediyorsanız editör sizi iyiyi kötüyü ayırt etmeyen bir hakem olarak bilecektir.

Rapor

- Yorumlarınızı nedenleri, önerileri ve ilgilerinizi içerecek biçimde yapın.
- Yorumlarınızı makalenin orijinalliği, açıklığı, literatüre katkısı ve gerçek dünyanın sorunları ile ilişkileri açısından yapın.
- Önerilerinizi makalenin uzunluğu, örgütlenmesi, tablolar ve rakamlar hakkında yapın.
- Sonuçta yazıda önemli bir fikir varsa yapıcı yorumlar yaparak (tartışmalar nasıl akıcı bir hale getirilebilir, yazının hangi bölümü çıkarılabilir v.b.) yazarın yazısının yayınlanmasına yardımcı olun.
- Eğer yazı uygun değil ise dürüstçe söyleyin. Yazı dergi standartlarının altında ise ayrıntılı yorumlar yapmanız gerekmez.

Olumsuz Bir Rapor Yazdığınızda Kendi Yazılarınıza Atıfta Bulunmaktan Kaçının

- Hakemler raporlarında genellikle kendilerinden bazı izler bırakırlar
- Eğer makalenin yayınlanmaması yönünde karar verdiyseniz, kendi yazılarınıza atıfta bulunmayın. Bir gün yazar hakem olacak ve ilk rauntta öcünü alacaktır.
- Hakemliğin paradoksu şudur: Siz hakem olduğunuz zaman uzman sizensiz. Sizin yazınız için başka bir kimse hakem olduğu zaman ise o kişi uzman konumuna gelmektedir.
- Makalenin kabul ya da ret edilmesi gerektiğini söylemeyin. Bunun yeri kapak sayfasıdır.
- Olumsuz raporlarda dikkatli olun. Bazı dergilerde editörlerin hakemin kimliğini bilerek ya da bilmeyerek yazara açıkladığı görülmektedir.
- Eğer alanınızdaki yazıların sürekli reddini öneriyorsanız. Sizin alanınızda insanlar araştırma yapmayı bırakacaklardır. Çok geçmeden konu modası geçmiş ve eskimiş olacaktır, tabii siz de öyle.
- Eğer yazı ile yakından ilgili ise kendi yazılarınıza atıf yapılabilir. Ancak bu hakemin kimliği ima edilmeden yapılmalıdır.

Bir Paragraftan Fazla Yazın

- Eğer bunu yapmıyorsanız siz samimi ve iyi bir hakem değilsiniz. Başkalarının çalışmaları için daha çok zaman ayırmalısınız.
- Yazarların bir makale için aylarca hatta yıllarca emek ve zaman verdiklerini hatırlayın. Bu nedenle daha çok dikkati hak ediyorlar.
- Altın kuralı hatırlayın: Başkalarına size davranılmasını istediğiniz gibi davranın.

Eğer Yeni ve Önemli Bir Fikir Varsa Yazara Onu Yayınlaması İçin Yardım Edin

- Önerileriniz yazarın sizin yazılarınıza atıfta bulunup bulunmadığından bağımsız olmalıdır.
- Bütün yazılarda sorun vardır. Sizin rolünüz yazıdaki bütün hataları bulmak değildir.
- Eğer yazar yeterli çaba ile sorunları giderebilecek ise hataları aşırı derecede vurgulamayın ve yazının yayınlanmasını önerin.

Hem İyi Hem de Kötü Şeyleri Yazın

- En iyi yazılar bile bazı sorunlar taşır. Yazardan bunları düzeltmesini isteyin.
- En kötü yazılara bile iyi bir şeyler yazın. İnsanlarla ilgili bir iş yaptığınızı hatırlayın. Raporunuz bir yazarın moralini aşırı derecede bozmamalıdır.
- Berbat bir rapor yazmadan önce kendinizin o durumda olduğunuz günleri hatırlayın.

Raporlar Yazıdaki Fikirlere Dayalı Olmalıdır

- İlk paragraf katkının bir özeti olabilir.
- Değerlendirme yalnızca yazıdaki düşüncelerle ilgili olmalıdır.
- Makalenin üzerine yazmayın
- Eğer bir yazım sorunu varsa not edilmiş olmalıdır.
- İngilizce'nin Dünya nüfusunun yalnızca % 8'inin konuştuğu bir dil olduğunu unutmayın.

Kesinlikle Emin Olmadıkça Matematiksel Hataları Göstermekten Kaçının

- Eğer siz hatalı iseniz yazar sizi protesto edecek ve ikinci hakem yazarla aynı görüşte olacaktır.
- Eğer güvenilirliğinizi kaybederseniz gelecekteki incelemeleriniz de kuşkulu olacaktır.
- Yazarın hata yaptığını söylemek yerine aynı sonuçlara ulaşamadığınızı söyleyebilirsiniz.
- Ancak eminseniz bu hatalardan söz edin ve nedenini açıklayın

Eğer Durum Umutsuzsa Söyleyin ve Yazarı İstiraptan Kurtarın

- Yayınlanamaz durumda olan yazılar için çok nazik olmaya çalışmayın
- İyi bir hakem olmak bu dergide bütün yazıların yayınlanması için herkese yardımcı olmak anlamına gelmez.
- Doğal olarak sahip olunan kapasitenin üzerine çıkılması olanaksızdır.
- Sizin önerileriniz göz önüne alınmaksızın yazar yazının kalitesini % 50'den fazla artıramaz. Gözden geçirme önerirken bunu hatırlayın.

Çeviri Yapan Hakkında Bilgi:

Prof. Dr. İnayet Pehlivan AYDIN
Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi,
EYTP Bölümü, Ankara
Tel: 0312 3633350